

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Rizikové faktory užívání návykových látek
u mladistvých**

Bakalářská práce

Autor: Tereza Svobodová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Martin Knytl, MCS

Zadání bakalářské práce

Autor: Tereza Svobodová

Studium: P18P0121

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Rizikové faktory užívání návykových látek u mladistvých**

Název bakalářské práce AJ: Risk factors of substance use in adolescents

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou návykových látek u mladistvých. Cílem bakalářské práce je poukázat na problémy spojené s návykovými látkami. V teoretické části se práce zaměřuje na vymezení návykových látek, zdravotní aspekty a rizika, sociální aspekty, drogové delikty a na ně návazná nápravná zařízení. Praktická část bakalářské práce obsahuje zhodnocení výsledků zkoumání u respondentů středních škol zaměřených na zkušenosti respondentů s návykovými látkami. Ke zpracování je použita kvalitativní metoda formou rozhovoru.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.

HARTNOLL, Richard. *Drogy a drogové závislosti: propojování výzkumu, politiky a praxe*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády české republiky, 2005. ISBN 80-86734-45-5.

ŠTÁBLOVÁ, CSc. a kol., doc. Ing. RENATA. *Návykové látky a kriminalita*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. ISBN 80-85981-07-6.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X:179.

ILLES, Tom. *Děti a drogy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-50-1:39.

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martin Knytl, MCS

Datum zadání závěrečné práce: 20.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce doc. PhDr. Václava Bělíka, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Tereza Svobodová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce, panu doc. PhDr. Václavu Bělíkovi, Ph.D., za cenné rady, konzultace a připomínky, které mi poskytl během psaní této práce. Mé poděkování patří i účastníkům výzkumného šetření za spolupráci při získávání údajů a poznatků pro praktickou část práce. Dále bych chtěla poděkovat především rodině, která mě podporovala a stála při mně během celého studia.

Anotace

SVOBODOVÁ, Tereza. *Rizikové faktory užívání návykových látek u mladistvých*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021, 61 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou návykových látek u mladistvých. Cílem práce je řešit a popisovat problémy spojené s návykovými látkami. V teoretické části se práce zaměřuje na vymezení základních pojmů a legislativu návykových látek. Obsahuje také historii návykových látek. Dále se řeší rizika spojená s návykovými látkami, jako například závislost, a možnosti prevence. Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na pohled zkoumaných středoškoláků na návykové látky. Vymezuje, jaké mají vybraní studenti zkušenosti s touto problematikou, jestli na jejich škole dochází k užívání a také zda jsou dost informováni o tomto tématu. Pomocí kvalitativního šetření ukazuje práce pohled a názory vybraných studentů na tuto oblast a jejich znalost rizik spojených s užíváním drog. Výzkum je realizován pomocí rozhovoru. Cílem bakalářské práce je rozebrat problematiku návykových látek na středních školách a zjistit, jak na toto pohlíží vybraní studenti.

Klíčová slova: mladiství, drogy, závislost, zákon, riziko

Annotation

SVOBODOVÁ, Tereza. *Risk factors of substance use in adolescents*. Hradec Králové: Faculty of Education. University of Hradec Králové, 2021. 61 pp. Bachelor Thesis.

This thesis deals with the problem of addictive substances by young people. The aim of this thesis is to describe these problems. In the theoretical part, there are definitions and legislation connected with addictive substances and also the description of its history. In the next part, there is an analysis of a risks and dangers caused by consumption of these substances which is for example addiction. In this part, the thesis delas with the possibility of prevention. The practical part focuses on the perspective of young people on these problems. In this part, the author works with students of secondary schools and asks them about their experiences with addictive substances and what they know about this topic in general, and whether they know about risks that are connected with its usage. The research uses a qualitative method.

Keywords: adolescence, drugs, dependence, law, risk

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta

Obsah

Úvod	9
1 Mládež a mladiství v souvislosti s návykovými látkami.....	11
1.1 Opatření ukládaná mladistvým	13
1.2 Legislativa vztahující se k návykovým látkám u mladistvých.....	15
1.3 Problémy současné mládeže	16
2 Problematika návykových látek.....	18
2.1 Definice drog.....	18
2.2 Historie drog.....	19
2.3 Základní rozdělení drog a jejich stručná charakteristika.....	20
3 Užívání návykových látek u mladistvých	27
3.1 Rizika spojená s užíváním návykových látek	29
3.2 Závislost na návykových látkách	31
4 Prevence užívání návykových látek	33
4.1 Primární prevence	34
4.2 Sekundární a terciární prevence	35
5 Pohled středoškoláků na návykové látky	37
5.1 Cíl výzkumného šetření.....	37
5.2 Volba výzkumného šetření.....	40
5.3 Výzkumný vzorek	41
5.4 Průběh výzkumného šetření	43
5.5 Interpretace zjištěných dat.....	44
5.5.1 Dílčí výzkumná otázka I.....	44
5.5.2 Dílčí výzkumná otázka II.	47
5.5.3 Dílčí výzkumná otázka III.	48
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	55

Úvod

Tématem této bakalářské práce jsou rizikové faktory užívání návykových látek u mladistvých, konkrétně zaměřené na studenty středních škol. Toto téma jsem si zvolila, jelikož se mladiství dle mého názoru čím dál víc zajímají o návykové látky a jejich užívání. Mnoho mladistvých propadá závislosti na drogách, a to nese jak psychické, tak i fyzické následky, se kterými bych vás ráda seznámila.

V teoretické části jsou definovány možné způsoby prevence a důsledky způsobené užíváním návykových látek. Nechybí zde ani popsání celkové problematiky. Tato práce obsahuje i možné rozdělení a charakteristiku určitých návykových látek. Popisují zde druhy závislosti spojené s tímto tématem a také to, jak se návykové látky užívají. Mimo jiné se věnuji i legislativě ČR, kde jsou definice a zákony týkající se návykových látek u mladistvých. Dle mého názoru je toto téma aktuální a mělo by se více probírat jak ve školním, tak v rodinném prostředí.

V praktické části jsou zmapovány názory mladistvých a jejich informovanost spojená s návykovými látkami a jejich zkušenosti. Konkrétně tedy pohled zkoumaných středoškoláků na tuto problematiku. Účelem je zjistit, zda byli dobře informováni o drogách ve školním prostředí. K výzkumu byla použita kvalitativní metoda šetření.

Cílovou skupinu tvoří studenti středních škol. Jmenovitě jsou to studenti SŠ Veřejnoprávní v Třeběchovicích pod Orebem (TRIVIS), Gymnázia Františka Martina Pelcla v Rychnově nad Kněžnou, Vyšší odborné školy zdravotnické a Střední zdravotnické školy v Hradci Králové (VOŠZ a SZŠ) a z Obchodní akademie T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí. Mým cílem bylo zjistit, jaké mají zkušenosti s návykovými látkami a, pokud dochází na jejich škole k užívání, jaká droga se u nich nejčastěji vyskytuje.

Záměrem práce je zjistit postoje mladistvých k návykovým látkám a jak vnímají informování ze strany školy. Dostatečná prevence je důležitá, mladiství by měli vědět, co obnáší užívání návykových látek, aby nezničili život nejen sobě, ale i druhým.

V neposlední řadě zmíním a definuji pár pojmů, které se týkají problematiky návykových látek u mladistvých, jako jsou např.:

Předávkování nastane tehdy, když člověk užije návykovou látku nebo jejich kombinaci ve velkém množství. Tím dochází k poškození centrální nervové soustavy. Při předávkování uživatel ztrácí vědomí, může přestat dýchat, a dokonce může dojít i k zástavě srdce.¹

Toxikomanie je pojem spojený se závislostí. Jedná se o závislost na psychofarmakách a psychickou závislost.²

Narkomanie je patologický stav způsobený užíváním návykových látek. Začíná častým užíváním drog, což vyvolá u člověka potřebu drogy cíleně vyhledávat. Způsobuje snížení schopnosti reagovat na běžné stimuly, nakonec dojde k selhání funkcí některých orgánů.³

Detoxikace má hlavní cíl u jedince, a to dostat z organismu návykové látky a také pomoci pacientovi zdat odvykací příznaky. Buď bez léků, nebo za farmakologické pomoci.⁴

Abstinence je pojem představující bezpečné zacházení s návykovými látkami. Nastává tehdy, když se u člověka vyvine závislost a nepomůže už ani pomoc odborníků. Abstinence je jedinou cestou. Měli by ji dodržovat všichni, kteří podstoupili pobytové léčby.⁵

Kriminalita neboli zločinnost; je pojem, který označuje trestné chování spojené se souhrnem trestných činů, které jsou spáchané ve společnosti. Kriminalita je determinována trestním právem.⁶

Trestný čin se jinak nazývá protiprávní čin a vyznačuje se v trestním zákoníku jako „čin trestný.“ Úmyslné zavinění vede k trestní odpovědnosti.⁷

¹CURTIS, Matt. *První pomoc při předávkování a jeho prevence: příručka pro uživatele drog a pracovníky v oblasti minimalizace rizik (harm reduction) ve východní Evropě a Střední Asii*. USA: Open Society Institute Public Health Program, 2009.

²BERGERET, Jean. *Toxikomanie a osobnost*. Praha: Victoria Publishing, 1995.

³Narkomanie. In: *Minnesota method center* [online]. © 2020 [cit. 2021-01-05].

⁴NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav. *Léčba a prevence závislostí: Příručka pro praxi*. Praha: Marcom spol. s.r.o., 1996.

⁵Mýty o abstinenci. In: *AdiCare* [online]. © 2018 [cit. 2021-01-05].

⁶Kriminalita. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. © 2018 [cit. 2021-01-05].

⁷ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

1 Mládež a mladiství v souvislosti s návykovými látkami

V této kapitole se vymezuje rozdíl mezi mládeží a mladistvými. Dále také charakterizují ochranná opatření ukládaná mladistvým a některé zákony spojené s užíváním návykových látek.

Mládež jsou jedinci ve věku od 14 do 15 let, a to od doby, kdy jim skončila povinná školní docházka. Jedná se o nepřesně ohraničenou skupinu a sociální kategorii se specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Jde o mezivrstvu mezi dospělými a dětmi.⁸

„Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).“⁹

O mladistvých hovoříme podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže tehdy, kdy v době spáchání provinění dovršili 15. rok a nepřesáhli 18. rok svého věku. Trestní odpovědnost u mladistvých se tedy spouští následující den po patnáctých narozeninách a je třeba mít ohled na jejich rozumovou a mravní vyspělost, protože mladiství, kteří nedokáží rozpoznat protiprávnost svého jednání a své chování nemohou ovládat, tak nejsou trestně odpovědní za spáchané provinění.¹⁰

Provinění jsou trestné činy spáchané mladistvými. Až do 18 let musí mít mladistvý obhájce a jen ve výjimečných případech se může dostat do vazby. Zúčastněné osoby musí za každé situace dodržovat pravidla ochrany osobních údajů mladistvých. Mezi zúčastněné orgány patří státní zástupce, soudci, policejní orgán, úředníci mediační a probační služby i sociální pracovníci, kteří musejí projít průpravou pro zacházení s mladistvými. Pokud je mladistvý označen za vinného, ukládá se mu tzv. opatření místo trestu. Existují 3 druhy opatření, které se jmenují výchovná, ochranná a trestní opatření.¹¹

⁸NEŠPOR, Zdeněk, R. Sociologická encyklopedie. In: *Sociologický ústav* [online]. © 2018 [cit. 2020-11-20].

⁹ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003.

¹⁰ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003.

¹¹Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých. In: *trestni-rizeni.com* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-20].

Děti jsou dneska mnohem vyspělejší. Někteří jedinci spoléhají právě na to, že vzhledem ke svému věku nemohou být trestáni. Sami, když jsou zadrženi při nezákonném konání, tak to dokonce říkají již předem. Je pravda, že někteří nedokážou rozpoznat protiprávnost svého jednání, protože nemají schopnost své jednání ovládat. Dostanou se do zařízení, kde se léčí, a smutné je, že někteří jedinci po propuštění svůj trestný čin opakují.

Na osobnost mladistvých mají v určité situaci návykové látky anebo činnosti spojující se s užíváním návykových látek. Pod tímto máme na mysli důležitost postoje jedince k různým životním situacím, stresu a také k překonávání nepříjemných překážek. Mladí lidé užívají návykové látky pro pocit blaha a štěstí, což je příjemným únikem od složitých životních událostí. Mladiství mají pocit, že jsou krásnější, chytřejší atd. Užívání drog vede k obavám, pocitu viny a také zmírňují bolest. Návykové látky jsou pro ně takzvanou záchranou pro řešení složitých a komplikovaných událostí. Dávky tak postupně zvyšují jen z víkendového užívání až na užívání několikrát týdně, z čehož plyne i mnohem větší finanční pokuta. Mladí lidé přicházejí do styku s drogami různými způsoby. Například na festivalech, diskotékách, ale nejběžnější je, že mladistvému někdo drogu nabídne, především před školou. Ti, kteří chtějí a začnou brát návykové látky, mají většinou rozpory mezi spolužáky nebo s učiteli. Můžeme také říct, že mladí lidé berou drogy především proto, aby zvládli složité životní situace a své emoce.¹²

Návykové látky u mládeže se v posledních letech rychle rozmáhají. Je také velký rozdíl ve školách ve městech nebo v menších obcích. Ve městě je to více anonymní a drogy se dají velice snadno sehnat. V obci se lidé hodně znají, a proto je vyšší šance, že někdo upozorní rodiče. Velmi důležitá je spolupráce rodičů s učiteli, kteří se také zapojí a informují zákonné zástupce žáků. Je pravdou, že s návykovými látkami mají první zkušenosti děti, kterým je méně jak 14 let. V některých případech to je 12 let i méně.

¹²Rané zneužívání drog u dětí a mladistvých. In: *O psychologii.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-02-11].

1.1 Opatření ukládaná mladistvým

Existují 3 druhy opatření, která jsou ukládaná mladistvým. Jde o výchovná, ochranná a trestní opatření.

Výchovná opatření regulují život mladistvého a tím rozvíjí, podporují a zabezpečují jeho výchovu. Toto opatření ukládá soud pro mládež a státní zástupce v přípravném řízení se souhlasem takové osoby, proti které je vedeno trestní řízení až do jeho pravomocného skončení.¹³

Mezi výchovná opatření patří:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.¹⁴

Ve výchovném opatření je důležitý dohled probačního úředníka, který má povinnost především výchovnou. Nejpodstatnější je součinnost mladistvého, neboť bez jeho spolupráce ztrácí toto opatření význam.

Ochranná opatření se mohou nařizovat pouze na základě splněných zákonných podmínek samostatně, a to i vedle trestu. Pokud je dáno více ochranných opatření vedle sebe a nelze je vykonávat současně, tak soud určí jejich pořadí výkonu. Druhy ochranných opatření jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova.¹⁵

Ochranná opatření jsou důležitá, a to hlavně z důvodu zabezpečení ochranného léčení.

¹³ANTL, Miroslav. Trestní právo hmotné [online]. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, © 2020 [cit. 2021-03-13].

¹⁴ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012.

¹⁵ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

Mezi ochranná opatření patří:

- ochranné léčení,
- zabezpečovací detence,
- zabrání části majetku či zabrání věci,
- ochranná výchova – ukládá se jedině podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹⁶

Mezi trestní opatření patří:

- *„obecně prospěšné práce - nesmí přesáhnout 150 hodin,*
- *peněžité opatření - v rozmezí 10 - 365 denních sazeb, denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 5000 Kč,*
- *peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu - soud pro mládež stanoví zkušební dobu až na 3 roky,*
- *propadnutí věci,*
- *zákaz činnosti - horní hranice sazby nesmí převyšovat 5 let,*
- *vyhoštění - v rozmezí 1 až 5 let může soud pro mládež uložit jen za podmínek stanovených v trestním zákoníku,*
- *domácí vězení - maximálně 1 rok,*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce - horní hranice sazby nesmí převyšovat 5 let,*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem (podmíněně odsouzení s dohledem),*
- *odnětí svobody nepodmíněné.*¹⁷

Opatření, ke kterým patří i obecně prospěšné práce, jsou vhodnější než peněžité opatření. To většinou zaplatí zákonný zástupce.

¹⁶ANTL, Miroslav. Trestní právo hmotné [online]. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, © 2020 [cit. 2021-03-13].

¹⁷ANTL, Miroslav. Trestní právo hmotné [online]. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, © 2020 [cit. 2021-03-13].

1.2 Legislativa vztahující se k návykovým látkám u mladistvých

V této podkapitole jsou okrajově zmapovány zákony týkající se legislativy zaměřené na protiprávní činy mladistvých. Jelikož v současné době existuje mnoho zákonů zabývajících se problematikou návykových látek, vybrala ty nejpodstatnější.

„Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).“¹⁸

„Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.“¹⁹

„Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.“²⁰

„Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.“²¹

„Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění zákona č. 208/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb. a zákona č. 3/2002 Sb., se mění takto:

1. V § 26a odst. 1 se slova "výchovného zařízení" nahrazují slovy "školského zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.“

2. V § 26a odst. 2 se slova "výchovné zařízení" nahrazují slovy "školské zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.“²²

¹⁸ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003.

¹⁹ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 o rodině, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963.

²⁰ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

²¹ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002.

²²ČESKO. Zákon č. 293/1993 Sb. ze dne 10. listopadu 1993 o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993.

„Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 359/1999 Sb., zákona č. 3/2002 Sb. a zákona č. 320/2002 Sb., se mění takto:

1. V § 1 se doplňuje odstavec 3, který zní: "(3) Výkonem trestu se podle tohoto zákona rozumí též výkon trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému; jeho výkonem se sleduje dosažení účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

2. V § 65 odst. 2 se slova "výchovného zařízení" nahrazují slovy "školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy."²³

1.3 Problémy současné mládeže

Tato podkapitola obsahuje současné problémy neboli rizikové chování mládeže a mladistvých. V dnešní se jedná o velmi důležité a aktuální téma. Téměř každá rodina řeší dysfunkční chování svých dětí.

Rizikové chování nese označení jako nežádoucí sociální chování. Jedná se o takzvané vzorce chování, což způsobuje vysoký nárůst rizik, a to konkrétně zdravotních, sociálních, výchovných a také hrozí problémy se společností. Mezi prevenci se řadí sociální, výchovné a zdravotní zásahy zaměřené na rizikové chování mladistvých.²⁴

Jeden z největších problémů současné mládeže je nedostatek času. Dnešní mladí lidé jsou takzvaně „pohodlní“, sedí u počítače a nevěnují se ani žádnému sportu. Pokud se jim už od útlého dětství rodiče nevěnují, tak si mládež užívá svůj volný čas podle svých představ, a to vede k negativním důsledkům. Velmi podstatná je pozornost rodičů. Velmi důležitá je také prevence na školách o různých nežádoucích situacích. Všichni studenti by měli být seznámeni s veškerými riziky svého chování.

²³ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

²⁴Typologie rizikového chování. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. © 2012 [cit. 2021-03-17].

Syndrom rizikového chování neboli SRCH

Jedná se o soubor individuálních dispozic chování. Negativní důsledky chování jsou propojené. Základem SRCH je domněnka, že pokud jedinec projevuje určité problémové chování, například užívání návykových látek, tak je možné předpokládat souvztažnost s dalším typem problémového chování.²⁵

Mezi rizikové chování mládeže a mladistvých se řadí:

- záškoláctví, šikana a projevy agrese,
- rizikové sporty a chování v dopravě,
- rasismus, xenofobie, a především působení sekt,
- sexuální rizikové a závislostní chování neboli adiktologie,
- okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného, zanedbávaného dítěte a také spektrum poruch příjmu potravy.²⁶

Etopedie

Je obor zabývající se poruchami chování a emocí u jedince. Zaměřuje se tedy na rizikové chování. Jedním ze základních pilířů etopedie je odebrat jedince z jeho přirozeného prostředí a dát problémového jedince do speciálního zařízení etopedického typu. U dětí a mládeže se nejčastěji jedná o školská zařízení pro výkon výchovy jak ústavní, tak i ochranné.²⁷

Konkrétní prevence a rizika spojená s užíváním návykových látek budou více rozvedeny a popsány v dalších kapitolách bakalářské práce.

²⁵KASAL, Josef. Sociálně výchovná práce s rizikovou mládeží [online]. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, © 2020 [cit. 17. 03. 2021].

²⁶Typologie rizikového chování. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. © 2012 [cit. 2021-03-17].

²⁷BENDOVÁ, Petra. *Vybrané kapitoly z psychopedie a etopedie pro speciální pedagogiku*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015.

2 Problematika návykových látek

Ve druhé kapitole je popsána definice pojmu droga, historie drog, jejich charakteristika i rozdělení těchto návykových látek do několika kategorií.

2.1 Definice drog

„Pojem droga je výpůjčkou z francouzského slova „drogue“ vyskytujícího se ve 14. století a obecně označuje sušené, tedy živočišné nebo rostlinné suroviny. U tohoto pojmu došlo ke změně významu. Jednak se jím označují léčivé rostliny, jednak také ve speciálním významu psychoaktivní přirozené, polysyntetické a syntetické substance s potenciálem závislosti. Jinak je otázkou konvence, zda se alkohol a ostatní legální narkotika počítají k drogám.“²⁸

„Drogu lze definovat jako omamnou látku, která různými způsoby mění stav člověka. Je to chemická látka, která působí na centrální nervovou soustavu a způsobuje změny vnímání nálady, chování a vědomí. Člověk si může vypěstovat buď psychickou, nebo fyzickou závislost, a stává se z něj toxikoman.“²⁹

Když slyšíme pojem droga, tak si mnozí lidé myslí, že se to týká jen tvrdých drog. Mezi drogy patří ale i různé návykové léky, který tlumí bolest a zlepšují náladu. Také káva nás nabudí a cigareta uklidní. Časem pijeme více kávy a také dochází k nárůstu počtu cigaret. Jedná se o drogy legální, ale nejsou méně nebezpečné.

Existuje mnoho definic pojmu droga. Droga bývá definována jako chemická látka, která může měnit chování a náladu člověka. Má vliv také na to, co vidíme, slyšíme, jak a co cítíme. Drogy představují mnoho tvarů a forem. V dnešní době stačí doma otevřít lékárníčku, kde najdeme škálu různých drog jako například paralen, aspirin a mnoho dalších. Doma se střetáváme s několika drogami, dokonce i v šálku kávy je droga, nachází se zde kofein. Kouření je také droga, ale to vše jsou drogy legální. Drogy jako například pervitin, kokain a extáze jsou něco úplně jiného. Patří mezi drogy nelegální a jsou tedy protizákonné.³⁰

²⁸KÜHN, Frank. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, 2001. 144 s.

²⁹POLKOVÁ, Klára. Co je to droga? In: *Drogy* [online]. © 2019 [cit. 2020-11-20].

³⁰GANERI, Anita. *Drugs: From Ecstasy to agony*. 1. vyd. London: Scholastic Children's Books, 1996. 149 s.

Myslím si, že někteří rodiče dávají ochutnat dětem již v útlém věku např. pivo nebo víno. Jedná se ale také o návykové látky. V žádném případě to není dobře. Děti si postupně zvykají na alkohol a v pubertálním věku někteří mladiství začínají pít, což je nezákonné. Postupně dávky zvyšují a z některých se postupem času stávají alkoholicí.

Drogová epidemiologie má souhrn klíčových otázek, které poskytují společenskou reakci na daný problém. **Tyto otázky jsou:**

1. *„Jaký je rozsah užívání drog?“*
2. *Jaká je povaha užívání drog a jaké jsou typické modely abusivního chování?*
3. *Jaké vlastnosti vykazují osoby užívající drogy?*
4. *Jak se vyvíjejí trendy užívání drog v čase a jak tyto trendy ovlivňují vlastnosti uživatelů drog a modely abusivního chování?*
5. *Které faktory jsou spojeny s užíváním drog, které ovlivňují trvání tohoto chování?*
6. *Jaké projektivní faktory se vyskytují u osob, které drogy neužívají?*
7. *Jaké jsou společenské, somatické, psychiatrické, psychologické, behaviorální a ekonomické důsledky užívání drog pro jednotlivce, rodiny, komunity a společnost?*“³¹

2.2 Historie drog

Kdysi dávno využívali kouzelníci, zařikávači a šamani omamné látky, které obsahovaly některé rostliny za účelem uspání nebo znecitlivění bolestivého poranění. Účinné byly odvary z máků i alkoholu. Nyní ještě žijí v Jižní Americe v pralesích kmeny, které vyrábějí tyto omamné látky. Využívají je pro lokální umrtvení. Již dávno se používaly **psychotropní látky**. V Číně, Egyptě i v Jižní Americe znali **kofein** a morfin, které používáme ještě i nyní. Nevíme, jaké výsledky měla ve starověku v Indii používaná látka, které dnes říkáme **reserpin**. Emil Kraepelin učinil na konci minulého století objev ve vývoji **psychofarmak**. Pozoroval psychopatologické projevy, které měly způsobit stimulační látky. Byl to významný objev, díky kterému začala syntéza **barbiturátu a amfetaminu**.

³¹ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 96 s.

Na výzkumu **LSD** pracoval švýcarský chemik Albert Hoffman. Dnes víme, že tyto látky přinášely a přinášejí narkomanům silné abstinenční příznaky. Na přelomu **let 1958 a 1959** byla objevena antidepressiva. Došlo také k objevení **imipravinu**. Měl výborné výsledky u depresivních pacientů. O několik let později byl objeven **diazepan**. Ten měl skvělé výsledky vůči snižování fobie a úzkosti. Antidepressiva jsou pro psychiatrii velmi důležitá ve farmakoterapii.³²

Velkým problémem bylo u mládeže vdechování různých **výparů rozpouštědel**. Byla to převážně učňovská mládež. Toto chování bylo velmi rizikové, neboť u něho hrozilo vysoké nebezpečí úmrtí. Mládež se po těchto zkušenostech začala objevovat v psychiatrických léčebnách. Mladí lidé byli velice vynalézaví. Zneužívali léky, které byly na předpis. Dopadlo to někdy velmi tragicky. Dalším velice špatným jevem bylo vykrádání lékáren a zdravotních zařízení. Využíval se v hojné míře **alnagon**. Vzrostl zájem o injekční stříkačky, i proto začal narůstat počet závislých lidí na drogách. V Čechách začal zájem o drogy vzrůstat v padesátých letech dvacátého století a tento trend pokračoval až do osmdesátých let. Dnes to vnímáme jako celospolečenský problém. Bohužel se již užívají takzvané tvrdé drogy. Užívání vede k psychickým poruchám a mění se tělesná stránka **člověka**. Měli bychom k tomuto problému zaujmout tvrdší postoj. Ještě v roce **1970** bylo Československo považováno za zemi, která neměla s drogami žádný zásadní problém, protože drogy se užívaly jen nepatrně. Stejně byla hodnocena Francie a Jugoslávie. Můžeme říci, že počet uživatelů drog stoupá a s tím stoupá i trestná činnost.³³

2.3 Základní rozdělení drog a jejich stručná charakteristika

V následujícím textu budou blíže rozděleny drogy do několika kritérií, a to na tlumivé, těkavé, stimulační, halucinogenní a konopné látky. Součástí jsou ale i opiody a opiáty. Ke každým látkám je připsána stručná charakteristika a jejich možní zástupci.

³²KÜHNI, Robert. *Chytré drogy*. Praha: Adonai, 2000.

³³VANĚČEK, Miloš. Prevence drogové závislosti. *Bulletin*. Praha: Národní protidrogová centrála, 1997, 4 (1).

Tlumivé látky

Jedná se zpravidla o předepisované léky, které podává lékař. Může dojít ke zneužívání medikamentů, které se mohou získat ilegálně. Jestliže dítě zneužívá tyto látky, vypadá jako opilý, podobně jako při **požití většího množství** alkoholu. Dochází k oslabenosti, zadrhávání a ke snížení motorické koordinace. Mezi příznaky také patří zrychlený a slabý puls a bledá kůže. Po delším užívání chce tělo zvyšování dávek, a tak dochází k závislosti. Pokud uživatel smíchá tlumivé látky s alkoholem, může to být smrtelné. Pokud závislý člověk během 24 hodin nepojme tuto látku, nastanou příznaky, jako jsou úzkost, nejistota a deprese. Mezi tlumivé látky patří zpravidla opiáty, heroin a methadon.³⁴

Heroin je jedna z nejnávykovějších a nejškodlivějších látek. Lze ho získat na tzv. „černém trhu“, a proto patří mezi nelegální psychotropní látky. V současné době dochází k užívání této drogy velmi málo. Při užívání má podobné účinky jako pervitin.³⁵

Těkavé látky

Jedná se o takzvaná rozpouštědla a spreje. Tyto látky užívají zejména mladí lidé a jsou důsledkem mnoha poškození např. organismu, dýchacích cest, jater atd.³⁶

Toluen je látka na bázi rozpouštědla a způsobuje problém s rozmnožováním. Jedná se o uhlovodík Tato látka drasticky dráždí kůži. Způsobuje poškození nervové soustavy mozku, paměti atd.³⁷

Aceton, jiným názvem dimethylketon, je hořlavá kapalina, která nesmírně zapáchá. Je také bezbarvá.³⁸

³⁴ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 47 s.

³⁵ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 96 s.

³⁶KRAUS, Blahoslav, HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s.

³⁷HAVEL, Milan, PETRLÍK, Jindřich a VÁLEK, Petr. Toluen. In: *Arnika* [online]. © 2014 [cit. 2021-04-13].

³⁸Aceton. In: *Inchema* [online]. © 2019 [cit. 2021-04-13].

Stimulační látky

Jiným názvem se označují také jako budivé látky. Stimulací urychlují činnost organismu. Tyto látky jsou legální i ilegální. Mezi legální látky patří například kofein a mezi ilegální látky a mezi ilegálních kupříkladu pervitin nebo kokain, a proto je s nimi obchodování zakázáno. Při užívání těchto návykových látek často dochází k problémům se srdcem, zpomalenému dýchání, oslabení svalů, činnosti žaludku atd.³⁹

Kofein patří mezi drogy, rostlinné alkaloidy a zásadně mezi dusíkaté látky. Kofein je zdrojem energie, odstraňuje únavu, pomáhá soustředit se a zlepšuje náladu. Mezi nejznámější kofeiny patří káva a vyskytuje se také v kávovníku, gauraně a čajovníku. Při nadměrném užívání může vzniknout závislost.⁴⁰

Kokain je stimulační droga, alkaloid, která je velmi silná a ovlivňuje CNS. Je to krystalický prášek bílé barvy, který nezapáchá a používá se také jako lokální anestetikum. Při užívání má konzument vysokou euforii, mizí zábrany, má úzkosti, pocit paniky a způsobuje poruchy chování. Může dojít až k otravě.⁴¹

Halucinogenní látky

Halucinogeny jsou skupinou syntetických a přírodních látek. Následky při užívání těchto návykových látek jsou poruchy zrakového vnímání nebo dokonce i zrakové halucinace. Tyto látky také používají v mnoha tradičních kulturách šamani jako přírodní léčiva. Jedná se zejména o houby, kaktusy a byliny s obsahem konopí. Mezi nejznámější zastupitele patří psilocibin, ibogain, LSD a extáze.⁴²

Psilocybin má stejné účinky jako cannabis, ale trochu mírnější než LSD. Nachází se v houbách, které se nazývají lysohlávky. Jsou podávány celé plodnice a jejich výskyt je zcela omezen.⁴³

³⁹MARÁDOVÁ, Eva. *Informační příručka k problematice zneužívání návykových látek*. 1. vyd. Praha: TOBIÁŠ, 2004. 134 s.

⁴⁰Kofein. In: *Botanic* [online]. © 2018 [cit. 2020-11-20].

⁴¹Kokain. In: *Internetová poradna* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-2020].

⁴²SOTOLÁŘ, Alexander, PŮRY, František, ŠÁMAL, Pavel, KUDRLE, Stanislav, KALINA, Kamil a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002. 171 s.

⁴³SOTOLÁŘ, Alexander, PŮRY, František, ŠÁMAL, Pavel, KUDRLE, Stanislav, KALINA, Kamil a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002. 171 s.

Ibogain je rostlinná droga, která utlumuje chuť alkoholika na alkohol nebo narkomana na drogu při abstinenci. Tato látka pochází z kořenů afrického keře. Je používán k léčbě závislostí. Má schopnost udržet několik hodin halucinogenní stavy. Jedná se o velice toxickou látku.⁴⁴

LSD patří mezi velice silný halucinogen, který byl nejdříve populární v USA a teď je velice známý i v ČR. Je to chemicky zpracovaná bezbarvá návyková látka. Efekty této drogy mohou vydržet od 2 až do 12 hodin. Při účinkách může být narušen smysl pro realitu, může dojít ke zkreslení reality a také se člověku rozšíří panenky, zvýší se teplota, krevní tlak nebo dostanou halucinace.⁴⁵

Konopné látky

Jedná se o takzvané aktivní drogy. Pocházejí ze střední Asie a později se konopí rozšířilo do ostatních kontinentů. Mají vzhled hnědých plátků rozemleté části rostliny. Konopí má za následek účinky, jako jsou například uklidnění, krátké zvýšení podnětů a uživatel je duchem nepřítomný, má pocit, že čas plyne pomalu. V dnešní době tyto drogy čím dál více užívají mladiství. Konopí také povzbuzuje chuť k jídlu a konzument má převažující stav pocitů. Cítí se po nich velice příjemně a dochází při nich ke změně osobnosti. Mezi nejznámější zastupitele patří hašiš a marihuana.⁴⁶

Hašiš se získává z květů samičích, ale i samčích rostlin a obsahuje hlavně pryskyřici. Typickou barvou pro tuto drogu je žlutozelená, hnědá a až černá. V současné době se nejedná o legální návykovou látku. Konzumuje se prostřednictvím kouření. Mísí se zpravidla hlavně s tabákem.⁴⁷

Marihuana patří mezi přírodní produkty a návykové drogy. Na konzumenta má negativní mentální, emoční a fyzický dopad. Je dokázáno, že marihuana má špatný vliv hlavně na děti. Mezi škodlivé efekty patří ovlivňování myšlení, agrese, panika, úzkost, poškozují tkáň atd. Používá se stejně jako hašiš formou ubalené cigarety.⁴⁸

⁴⁴Ibogain. In: *Doktorka.cz* [online]. © 2005 [cit. 2020-11-20].

⁴⁵ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 47 s.

⁴⁶GÖHLERT, F. Christoph a KÜHN, Frank. *Od návyku k závislosti: toxikomanie: drogy, účinky a terapie*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2001. 141 s. ISBN 80-7202-950-9.

⁴⁷ŠTÁBLOVÁ, CSC. A KOLEKTIV, doc. Ing. Renata. *Návykové látky a kriminalita*. 2. vyd., uprav. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. 119 s.

⁴⁸ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 47 s.

Opiody a opiáty

Patří mezi nejrozšířenější návykové látky na světě. Při užívání zažívá konzument euforii, pocit zklidnění, ale mohou vyvolat také nevolnost, zvracení, fyzickou a psychickou závislost. Jedná se o alkaloidy, které se nachází ve žluté šťávě v makovicích. Může se užívat v podobě prášku, tablet, ampulí nebo formou tekutiny. Mezi představitele opiátů patří zejména kodein, braun a morfin.⁴⁹

Kodein je návyková látka, která působí jako analgetikum. Jeho cílem je utlumit látky, které ovlivňují mozkové centrum. Kodein se užívá v podobě tabletek a tobolek užívaných prostřednictvím úst nebo jsou zavedeny čípky do konečníku.⁵⁰

Braun – jedná se o opiát na bázi kodeinu. Je to směs derivátů kodeinu. Má podobné účinky a důsledky jako heroin. V dnešní době jsou konzumenty starší lidé, kteří užívají návykové látky.⁵¹

Morfin je opioidní analgetikum a má silný analgetický účinek. Má dopad na centrální nervovou soustavu a tím snižuje chronickou a akutní bolest. Morfin má schopnost vyvolat psychomotorický útlum, uvolněnost a také euforii. Tato návyková látka se užívá pomocí injekce a tablet.⁵²

Nejškodlivější je určitě heroin, který lze sehnat pouze na černém „černém trhu“. Avšak i ostatní návykové látky jsou velmi nebezpečné, jako např. morfin, který se podává v nemocnicích. Musí se včas s indikací přestat.

⁴⁹BERAN, Jan. *Drogy a my*. 1. vyd. Jihlava: Idea, 1995. 149 s.

⁵⁰Kodein + paracetamol (účinné látky). In: *Pacient a rodina* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05].

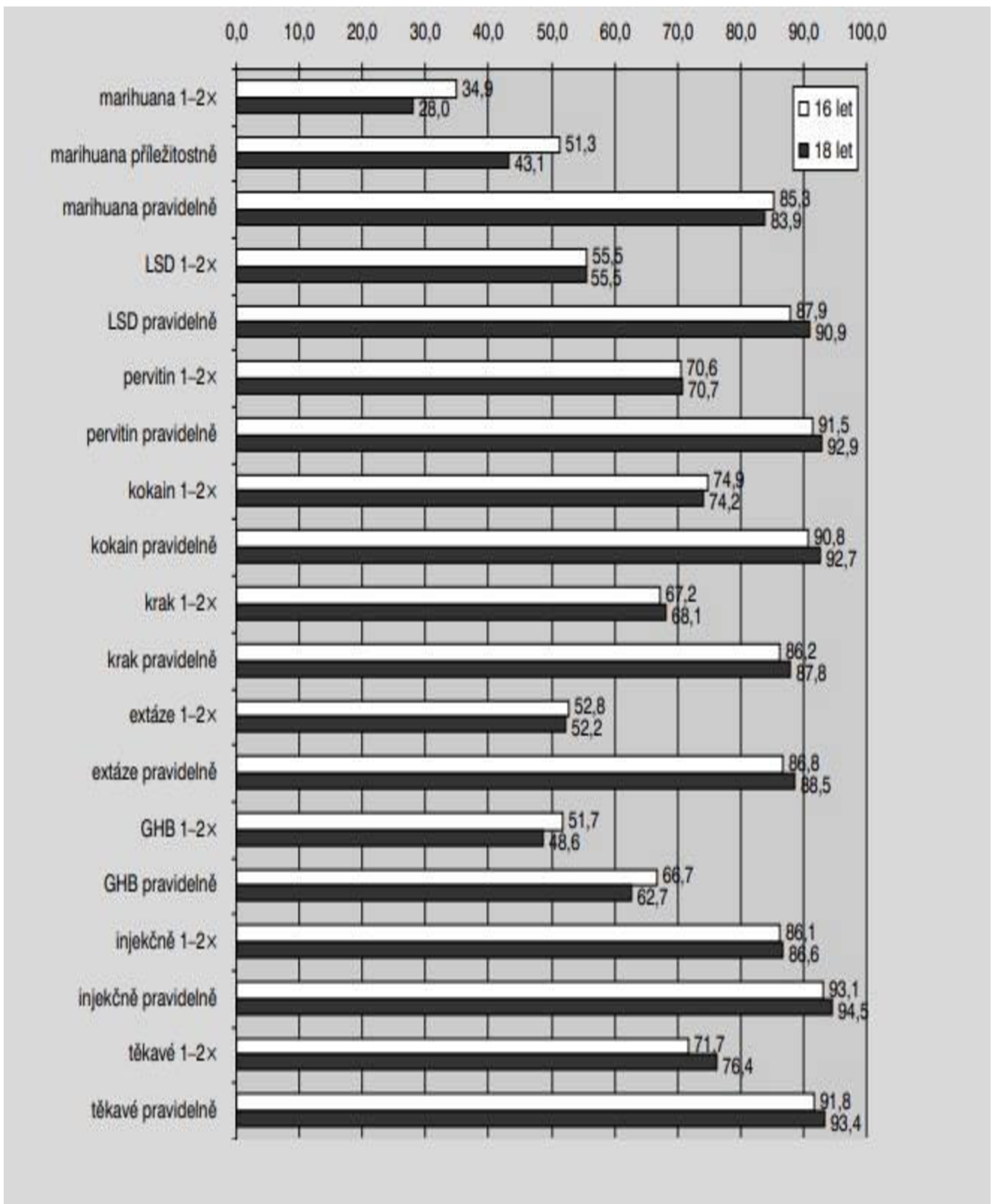
⁵¹Glosář pojmů. In: *drogy-info* [online]. © 2015 [cit. 2020-11-20].

⁵²Morfin (účinné látky). In: *Pacient a rodina* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05].

Typ drogy	Věková skupina 15-64 let			Tzv. mladí dospělí
	Muži (n=1385)	Ženy (n=1490)	Celkem (n=2875)	15-34 let (n=1017)
Konopné látky	34,6	19,1	26,6	43,8
Extáze	10	4,4	7,1	14,3
Pervitin	4,5	1,5	3	5,9
Kokain	2,2	0,6	1,4	2,4
Heroin	1,2	0,3	0,7	1,3
LSD	3,3	1,1	2,1	3,6
Halucinogenní houby	8	3	5,4	10,3
Těkavé látky	6,1	1,8	3,9	4,7
Nové psychoaktivní látky	0,9	0,4	0,7	1,2

Obr. č. 1: Celoživotní prevalence užívání nelegálních drog v populaci (Regionální zpravodajství NZIS - Statistické výstupy)

Průzkumy mohou být reálné a také se mohou o nějaké procento lišit, a to hlavně podle regionu. Domnívám se, že ve velkých městech jsou procenta o hodně vyšší. Jsou to průzkumy, které můžeme zhruba akceptovat.

Obr. č. 2: Názor na riziko užívání nelegálních drog (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)

3 Užívání návykových látek u mladistvých

V této kapitole najdeme popis různých rizik spojených s užíváním návykových látek a průzkumy zaměřené na mladistvé. Nachází se zde i definování pojmu závislost a její znaky. Na závěr nechybí ani popsání možné prevence, která je úzce spjata s užíváním návykových látek.

Průzkumy:

- Děti do 15 let – ve škole zkušenost s nelegální návykovou látkou
 - 1/3 15letých,
 - 16-14 % 13letých,
 - 2-3 % 11letých,

- Konopná látka – jedná se o nejčastější užívání
 - 10 % chce znovu látku zkusit,

- Speciální ambulance
 - Registrováno 100 dětí,
 - Hospitalizováno 120 dětí,

- Úmrtnost
 - 1-2 dětí ročně.⁵³

⁵³MRAVČÍK, Viktor a kol. Situace ve věcech drog v České republice v roce 2018. In: *Íroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky 2018 [online]. © 2018 [cit. 2021 01-05].

Obr. 3: ESPAD 2019 v číslech (Pedagogické info - Čeští teenageři užívají návykové látky stále méně, ukazují výsledky české části mezinárodní studie ESPAD)

Na rizikovém chování při užívání návykových látek se podílí několik negativních faktorů. Při formulování rizikových faktorů je důležitá účinná intervence, může dojít k zabránění negativních dopadů na jedince, při kterých dochází k ovlivňování rozvoje osobnosti a uplatnění mladistvých v životě. Abstinence od drog je zdržení se, ale i vzdání se nějaké návykové látky, která vyvolává požitek. Experimentální užití drog je jednorázová zkušenost. Rekreační užívání je příležitostné užívání návykových látek. Jedná se zejména o životní styl mladých lidí, na který nepůsobí zdravotní, sociální a psychické problémy.⁵⁴

Mezi rizika při zneužívání drog dětmi a dospívajícími patří riziko pro fyzický nárůst, riziko pro emoční rozvoj, riziko závislosti a také riziko úmrtí. **Fyzický nárůst** – u člověka během dospívání roste lidské tělo rychle. Tento růst ovládá žláza s vnitřní sekrecí a hypothalamus. Když dospívající užívá nějaké drogy, může to narušit hormonální rovnováhu a následkem toho dojde ke zpomalení vývoje celého lidského těla. **Emoční rozvoj** – při dospívání se mladí lidé učí rozvíjet vlastní identitu a navazovat vztahy, ale návykové látky toto poškozují. Pokud dospívající berou drogy, tak dochází k oslabení některých dovedností potřebných pro život.

⁵⁴Typy rizikového chování. In: *zsloket.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-20].

Závislost – dospívající mají větší riziko, že se stanou závislími než dospělí, jelikož dospívající organismus celého těla je stále ve vývoji. **Úmrtí** – u 16 až 24letých dochází často k úmrtí při sebevraždách, dopravních nehodách a úrazech. Právě drogy na tom mají velký podíl. Je statisticky dokázáno, že 4 z 10 smrtelných nehod byly zaviněny pod vlivem návykových látek. Také dospívající, kteří vraždí, jsou pod vlivem drog, a 3 ze 4 mladých lidí, kteří se pokusili o sebevraždu, byli pod vlivem návykových látek.⁵⁵

Velmi důležitá je účinná prevence. Mladí lidé by měli mít vzor především v rodině. Jsou v období dospívání velice ovladatelní a záleží na rodině a na přístupu učitelů, jak se životem naloží.

3.1 Rizika spojená s užíváním návykových látek

Při užívání návykových látek dochází k negativním dopadům neboli rizikům, kterými jsou psychická, zdravotní a sociální rizika. V této kapitole jsou tato rizika popsána a vysvětlena.

Psychická rizika

Typickým znakem psychických rizik u mladistvých je porucha osobnosti. Další **rizika**, která se projevují u mladistvých **důsledkem užívání návykových látek jsou:**

- snížené seberegulační schopnosti, snížená schopnost sebekontroly a sebehodnocení,
- vysoká tendence vyhledávat nová rizika,
- úzkosti a emoční labilita,
- deprese,
- dostižení morálního, psychosociálního a rozumového vývoje.⁵⁶

⁵⁵MARÁDOVÁ, Eva. *Informační příručka k problematice zneužívání návykových látek*. 1. vyd. Praha: TOBIÁŠ, 2004. 134 s.

⁵⁶Toxické a lékové poškození jater a ledvin. In: *Gastroenterologie a hepatologie* [online]. © 2019 [cit. 2021-02-05].

Zdravotní rizika

Zdravotní rizika u mladistvých představují problematiku v rozvoji závislosti vzhledem k nedokončenému vývoji dítěte. Mezi **zdravotní důsledky** u mladistvých **způsobené užíváním návykových látek patří:**

- větší riziko závislosti než u dospělých,
- rychlejší a hlubší závislost než u dospělých,
- větší zvýšená zdravotní rizika,
- dochází k postižení některých orgánů, například ledvin a jater,
- může nastat infekce a těžké otravy,
- změny v neurobiologickém systému,
- narušení systému emocí,
- narušení kognitivní funkce, metabolismu, dýchacího a cévního.⁵⁷

Sociální rizika

Sociální rizika mají z důvodu užívání návykových látek dopad na rodinu, partnerství, přátelství, ale i na práci. Dochází ke snížení zájmu o své koníčky, rodinu a přátele. Peníze, které mladistvý dostane jako kapesné, utratí za návykové látky a na nic jiného už mu finance nezůstanou. Podobně to funguje i u dospělých. Také nastane ztráta sociálních dovedností. Připadá nám, jako by člověk zaostával za ostatními. V poslední řadě může dojít k zanedbání školy nebo i práce, dochází ke konfliktům s kamarády, rodiči i ke konfliktům s partnerem. Nakonec nastávají i konflikty s policií a se zákonem.⁵⁸

Ke změnám v chování jedince samozřejmě nedochází ze dne na den, ale trvá to delší dobu. Droga se pro jedince stává postupem času prioritou. Nevyhledává už nic jiného, dává tomu všechen svůj čas a návykové látky se stávají součástí jeho každodenního života.⁵⁹

⁵⁷Toxické a lékové poškození jater a ledvin. In: *Gastroenterologie a hepatologie* [online]. © 2019 [cit. 2021-02-05].

⁵⁸NEŠPOR, Karel. *Kouření, pití, drogy: děvčata a kluci spolu mluví o závislostech*. Praha: Portál, 1995. 125 s.

⁵⁹NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. 352 s.

Jedno z nejhroších rizik je dopad na rodinu, na práci, ale i na školu. Rodina se může rozpadnout a z práce nebo ze školy může být takový jedinec vyhozen. Rodina se nejprve snaží svého potomka přivést do normálního života, ale po mnoha marných pokusech to většinou vzdá. Např. ztráta kapesného u mladistvých vede většinou ke spáchání trestné činnosti. Shánějí peníze, kde se dá, a to hlavně krádežemi.

3.2 Závislost na návykových látkách

Syndrom závislosti je řada behaviorálních, kognitivních a fyziologických jevů, u kterých má užívání návykových látek u daného člověka větší přednost než jiné jednání, které pro něho bylo dříve důležité. Jedná se takzvaně o touhu brát psychoaktivní látky, tabák a alkohol. Syndrom závislosti je zaměřen na určité látky, třídu látek nebo širší řadu různých návykových látek. Pokud během jednoho roku dojde k silné touze, tělesnému odvykacímu stavu, potupnému zanedbávání jiných zájmů, toleranci k účinku látky a k pokračování užívání psychoaktivních látek přes důkaz škodlivých následků, tak se jedná o definitivní diagnózu závislosti na psychoaktivních látkách. Závislost je jasná a komplikovaná.⁶⁰

Znaky závislosti:

- člověk má pocit a touhu užívat návykovou látku – craving, bažení,
- člověk má potíže se sebeovládáním a s kontrolou,
- člověk má somatický neboli tělesný odvykací stav,
- člověk má hodně tolerance,
- člověk zanedbává svoje zájmy,
- člověk pokračuje i přes jasný zákaz v užívání návykových látek.⁶¹

⁶⁰NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000.

⁶¹RADIMECKÝ, Josef, JANÍKOVÁ, Barbara a DANĚČKOVÁ, Tereza. *Prevence a adiktologie pro odborníky pracující v ústavní výchově a preventivně výchovné péči*. Praha: Centrum adiktologie PK 1. lékařské fakulty a VFN, Univerzita Karlova, 2007. 1. vyd. 89 s.

Závislost začíná zvědavostí a předváděním se před ostatními. Od mládí bychom měli vést děti k nějaké aktivitě neboli zájmům, což by je zaujalo a snažili by se v tom vyniknout. Podle mě by tak neměli potřebu vyhledávat návykové látky a užívat je.

Stádia závislosti:

- První stádium se nazývá experimentování. Jedná se o to, že závislost začíná různě. Například jeden člověk hledá zábavu, jiný člověk chce zapomenout na problémy nebo chce vyzkoušet něco nového.
- Druhé stádium se jmenuje pravidelné užívání. Lidské tělo si velmi rychle zvykne na příjem návykové látky a postupně vyžaduje pravidelné užití.
- Třetí stádium je nebezpečné bažení. Návyková látka už nezpůsobuje takový účinek jako na začátku.
- Poslední stádium se nazývá konečné stádium závislosti. To znamená, že užívání návykových látek má u člověka vysokou závislost. Život člověka se točí jenom kolem návykových látek.⁶²

Druhy závislosti:

- psychická – začíná to už narušovat psychický a duševní stav jedince,
- fyzická neboli somatická – návyková látka je už součástí metabolismu,
- společenská – spojené s ritualizací.⁶³

⁶²Čtyři fáze rozvoje závislosti – od první dávky po zničený život. In: *Substituční léčba* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05].

⁶³KRAUS, Blahoslav, HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s.

4 Prevence užívání návykových látek

„Prevence by se měla řídit těmito zásadami. Mít porozumění, rozhodnost, podporu, sebekritiku a neměla by začínat takto. Nemysli si, že nevím, co děláš, jsi lhář! Jsi hrozný člověk, troska! Nevidíš, jak mi ubližuješ? Je to všechno moje chyba!“⁶⁴

Užívání návykových látek patří mezi závažné faktory kriminogenní. Legální a nelegální návykové látky označujeme i za součást prevence kriminality. Prevenci v tomto pojetí můžeme charakterizovat jako opatření pro zamezení existence rozšiřování aplikování návykových látek.⁶⁵

Světová odborná veřejnost tvrdí, že v posledních letech narůstá drogová závislost a nelze tomu předcházet jen represivními prostředky. Díky tomu byly v mnoha vyspělých zemích vytvořeny preventivní programy. Region a určité specifické skupiny obyvatel mají programy o drogové problematice a tendencích, kterým je třeba čelit a předcházet. Naše republika se zabývá systematickou prevencí obsahů, přístupů a managementu. Opatření vycházejí z Koncepce a programu protidrogové politiky vlády České republiky. Práce státních orgánů je doplňována preventivními aktivitami nestátních subjektů.⁶⁶

Drogová prevence se dělí na tři úrovně, které se nazývají:

- primární,
- sekundární,
- terciární.⁶⁷

Existuje další okrajové dělení prevence a skládá se ze tří podskupin, a to na:

- prevence efektivní,
- prevence indikovaná,
- prevence selektivní.⁶⁸

⁶⁴ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 47 s.

⁶⁵GRIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 4. aktualiz. vyd. 536 s.

⁶⁶ŠTÁBLOVÁ, CSC. A KOLEKTIV, doc. Ing. Renata. *Návykové látky a kriminalita*. 2. vyd., uprav. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. 119 s.

⁶⁷ŠTÁBLOVÁ, CSC. A KOLEKTIV, doc. Ing. Renata. *Návykové látky a kriminalita*. 2. vyd., uprav. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. 119 s.

⁶⁸ŠVARCOVÁ, Eva. *Výbrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 1. vyd. 162 s.

Rodiče by měli mít s dětmi takový vztah, aby se jim nebály svěřit. Neměli by složité situace hned řešit křikem a tělesnými tresty, když se dítě s problémem svěří. Odmala by měly děti rodičům důvěřovat a mít pocit, že se jim mohou svěřit i s velmi špatnou věcí a může se to tak včas vyřešit. Hlavně si všímat věcí kolem sebe a nebýt lhostejný.

4.1 Primární prevence

Primární prevence se zabývá zvláštními rizikovými skupinami a jejím cílem je, aby už k užívání drog nedocházelo. Využívá postupy zdraví a výchovy ve smyslu biologickém, sociálním a psychologickém zaměřeném na věk a prostředí, kde se vytváří hodnotové priority a návyky. Jsou vytvořeny protidrogové aktivity, které se zaměřují na děti a mládež. Existují i střediska pro primární prevenci v krajích, jako jsou odborná centra, které předávají informace o problematice, poskytují odborné služby a metodické materiály.⁶⁹

Primární prevence má také za cíl odhalit první užití návykové látky a odložit kontakt s první drogou. Zabývá se i širokou škálou ohrožené populace, jako jsou například mladí lidé, co opustili školu, děti uživatelů drog a opuštěné děti na ulici. Tato prevence se dělí na několik základních složek, a to vytvoření informovanosti a povědomí o drogách, zdravotních a sociálních důsledcích, podpora protidrogových postojů a norem. Mezi další složky patří posilování prosociálního chování v protikladu zneužívání drog a na závěr podporování zdravějších alternativ naplňujícího chování a životního stylu bez drog.⁷⁰

Protidrogová prevence má za úkol, aby se mladí lidé i dospělí vyvarovali návykovým látkám a jejich užitím. Také má zajistit, aby jejich první zážitek s drogou co nejvíce oddálili a aby se jim vyvarovali. Prevence lze taky nazývat jako systém orientovaný zdravotně, který se zaměřuje na návykové látky.⁷¹

⁶⁹ŠTÁBLOVÁ, CSC. A KOLEKTIV, doc. Ing. Renata. *Návykové látky a kriminalita*. 2. vyd., uprav. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. 119 s.

⁷⁰Prevence užívání návykových látek – závislosti (alkohol, tabák, lehké a tvrdé drogy). In: *Pedagogicko psychologická poradna Plzeň* [online]. © 2009 [cit. 2021-01-05].

⁷¹BAREŠ, Jiří. *Mezinárodní standardy prevence užívání drog*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogovou závislost, 2014. 1. vyd. 56 s.

Preventivní prevence více méně zahrnuje tyto aspekty:

- utváření povědomí a také získání informací o návykových látkách,
- informovanost o zdravotních a sociálních důsledcích spojených s užíváním návykových látek,
- zdokonalení prosociálního chování,
- zdokonalení jednotlivců a skupin v osvojování osobních a sociálních dovedností,
- podpora norem, protidrogového postoje a podpora životního stylu.⁷²

4.2 Sekundární a terciární prevence

Sekundární prevenci lze definovat jako souborný název pro intervenci, poradenství a léčení. Léčba se neorientuje jen na jedince, ale i na jeho celou rodinu. Používají se medicínské přístupy jako například reedukace, resocializace, sociální poradenství apod. **Existují různé druhy léčby, kterými jsou:**

- léčba, která vede k abstinenci,
- léčba vedoucí ke kontrole nad užíváním návykových látek,
- léčba, která udržuje substanci potom, co je osobě podávána záměrně daná návyková látka.⁷³

Účelem **terciární prevence** je předcházet zdravotním a sociálním potížím, které jsou důsledkem rizikového chování osob. Zejména se jedná o snižování a minimalizaci poškození, které nastávají při užívání návykových látek. Terciární prevence se v podstatě snaží zmírnit a omezit rizika života a zdraví, což ohrožuje infekce.

⁷²Primární prevence. In: *Drogová poradna* [online]. © 2009 [cit. 2021-01-05].

⁷³KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003.

Tato prevence zahrnuje také tyto složky:

- výměnu injekčního náčiní za sterilní,
- poskytování informací o možnostech léčby a odborné pomoci,
- kontaktní neboli situační poradenství,
- edukace spojená s rizikem.⁷⁴

Myslím si, že je velice důležitá prevence jak primární, tak i sekundární a terciární. Každá má své důležité opodstatnění. Dle mého názoru je sekundární prevence nejdůležitější.

⁷⁴Protidrogová prevence. In: *Bezpečná Plzeň* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05].

5 Pohled středoškoláků na návykové látky

V této kapitole bude vymezeno výzkumné šetření, které je zaměřeno na pohled studentů vybraných středních škol na návykové látky. Poznatky jsou spojené s teorií, které byly uvedeny v předchozích kapitolách bakalářské práce.

5.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit pohled studentů různých středních škol na návykové látky. Všichni respondenti jsou z Královéhradeckého kraje. Úkolem šetření bylo zjistit, zda mladiství užívají návykové látky, jestli k užívání dochází na jejich střední škole, jestli drogu užívají opakovaně a také, zda jsou dostatečně informováni o této problematice. Pro výzkumné šetření je použit kvalitativní způsob formou rozhovoru.

Výzkumné šetření bakalářské práce má hlavní výzkumnou otázku (HVO):

Jaký je pohled zkoumaných středoškoláků na návykové látky a na informovanost ze strany školy a prevenci.

Hlavní výzkumná otázka se skládá ze tří výzkumných otázek (DVO) a také z rozpracovaných tazatelských otázek (TO).

DVO 1. *Jaké jsou zkušenosti vybraných studentů středních škol s návykovými látkami?*

- TO 1. Víte, co jsou to tvrdé drogy?
- TO 2. Která tvrdší droga je podle Vás nejčastěji užívána u mladistvých?
- TO 3. Užil/a jste nějakou drogu (kromě alkoholu a cigaret)?
- TO 4. Pokud jste někdy užil/a návykovou látku kromě alkoholu a cigaret, kolik Vám bylo při prvním užití let?

DVO 2. *Dochází na Vaší škole k užívání návykových látek?*

- TO 5. Znáte někoho, kdo ve Vaší třídě užívá návykové látky opakovaně kromě alkoholu a cigaret?
- TO 6. Pokud byste se dozvěděl/a, že někdo z Vaší třídy užívá návykové látky, řekl/a byste to někomu?

DVO 3. *Jsou respondenti dostatečně informováni o návykových látkách?*

- TO 7. Kde jsi získal/a první informace o návykových látkách?
- TO 8. Myslíte si, že je na Vaší škole věnována dostatečná pozornost drogové problematice?
- TO 9. Chtěl/a byste, aby na Vaší škole proběhla přednáška o drogové problematice od odborníka?
- TO 10. Proč si myslíte, že mladiství užívají návykové látky?
- TO 11. Jsi obeznámen/a, jaké mohou nastat rizika při užívání návykových látek?

Tabulka č. 1: Přehledné zpracování výzkumného cíle do výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka	Dílčí výzkumné otázky (DVO)	Tazatelské otázky (TO)
<i>Pohled zkoumaných středoškoláků na návykové látky (Typ, věk, informovanost, prevence)</i>	Jaké jsou zkušenosti vybraných studentů středních škol s návykovými látkami?	Víte, co jsou to tvrdé drogy?
		Jaká tvrdší droga je podle Vás nejčastěji užívána u mladistvých?
		Užil/a jste nějakou drogu (kromě alkoholu a cigaret)?
	Dochází na Vaší škole k užívání návykových látek?	Pokud jste někdy užil/a návykovou látku kromě alkoholu a cigaret, kolik Vám bylo při prvním užití let?
		Znáte někoho, kdo ve Vaší třídě užívá návykové látky opakovaně kromě alkoholu a cigaret?
		Pokud, byste se dozvěděl/a, že někdo z Vaší třídy užívá návykové látky řekl/a byste to někomu?
	Jsou respondenti dostatečně informováni o návykových látkách?	Kde jsi získal/a první informace o návykových látkách?
		Myslíte si, že je na Vaší škole věnována dostatečná pozornost drogové problematice?
		Chtěl/a byste, aby na Vaší škole proběhla přednáška o drogové problematice od odborníka?

		Proč si myslíte, že mladiství užívají návykové látky?
		Jsi obeznámen/a, jaké mohou nastat rizika při užívání návykových látek?

5.2 Volba výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření jsem si mohla zvolit buď kvantitativní přístup formou dotazníku, anebo kvalitativní přístup formou rozhovoru. Rozhodla jsem se pro kvalitativní přístup, protože interview je mnohem podrobnější než písemný dotazník. Toto šetření je zpravidla účelně zaměřené na určité, skutečné a konkrétní osoby neboli respondenty, kteří jsou úmyslně vybráni a zvoleni.

V dnešní době můžeme již hovořit o různých odlišných charakteristikách a definic výzkumu. Z mého pohledu je tento pojem velice rozsáhlý a je velmi složité ho formulovat.

Například Peter Gavora říká, že: „*Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozlišují hranice vědomostí lidstva.*“ Podle něj se výzkum zaměřuje zejména na systematicčnost, nevědomost lidí, a hlavně na poznatky, které můžeme buď potvrdit, anebo vyvrátit.

Výzkum můžeme podle pana Gavory rozdělit do několika etap jako je:

- „*stanovení výzkumného problému,*
- *informační příprava výzkumu,*
- *příprava výzkumných metod,*
- *sběr a zpracování údajů,*
- *interpretace údajů,*
- *psaní výzkumné zprávy.* ⁷⁵

Forma interview neboli rozhovoru se zakládá na verbální komunikaci, jinak řečeno na přímém dotazování. Rozlišujeme typy rozhovoru podle struktury otázek a to na:

- standardizovaný rozhovor,
- polostandardizovaný rozhovor,
- nestandardizovaný rozhovor.⁷⁶

5.3 Výzkumný vzorek

Pro vlastní výzkumné šetření byla volba respondentů účelová, záměrná a úmyslná. Předem jsem si stanovila konkrétní seznam účastníků šetření a poprosila jsem je o spolupráci. Nejprve jsem se zamýšlela a následně jsem si určila hlavní výzkumnou otázku, na kterou jsem se v celém výzkumu soustředila.

Pro výzkumný vzorek si vybrala 8 studentů neboli respondentů vybraných středních škol. Jedná se o SŠ Veřejnoprávní v Třebelovicích pod Orebem (TRIVIS), Gymnázium Františka Martina Pelcla v Rychnově nad Kněžnou, Vyšší odbornou školu zdravotnickou a Střední zdravotnickou školu v Hradci Králové (VOŠZ a SZŠ) a Obchodní akademii T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí.

Z každé vybrané školy jsem zvolila dva studenty, a to konkrétně chlapce a dívku odlišných věků. Bez problému mi zodpověděli všechny otázky ohledně návykových látek mladistvých. Nikdo se nemusí bát, že jsem zde uvedla jejich jména, neboť jim byla slíbena diskrétnost a anonymita. Proto jsou studenti jmenováni jako respondenti.

⁷⁵GAVOR, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s.

⁷⁶GAVOR, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s.

Všem respondentům bylo uděleno pojmenování neboli číslo pro interpretaci zjištěných dat. Pro lepší přehlednost vkládám tabulku se základními údaji respondentů.

Tabulka č. 2: Přehled vybraných respondentů SŠ

Pojmenování respondenta	Pohlaví	Funkce	Název střední školy	Věk
R1	Dívka	Student	SŠ Veřejnoprávní Třebechovice pod Orebem (TRIVIS)	17
R2	Chlapec	Student	SŠ Veřejnoprávní Třebechovice pod Orebem (TRIVIS)	15
R3	Dívka	Student	Gymnázium Františka Martina Pelcla Rychnov nad Kněžnou	16
R4	Chlapec	Student	Gymnázium Františka Martina Pelcla Rychnov nad Kněžnou	17
R5	Dívka	Student	Vyšší odborná škola zdravotnická a střední zdravotnická	16

			škola Hradec Králové	
R6	Chlapec	Student	Vyšší odborná škola zdravotnická a střední zdravotnická škola Hradec Králové	17
R7	Dívka	Student	Obchodní akademie T. G. Masaryka, Kostelec nad Orlicí.	17
R8	Chlapec	Student	Obchodní akademie T. G. Masaryka, Kostelec nad Orlicí.	16

5.4 Průběh výzkumného šetření

Jak jsem již zmínila zvolila jsem si kvalitativní přístup formou rozhovoru. Z důvodu pandemie Covid19 jsem interview s respondenty nemohla uskutečnit osobně, takže dialog probíhal online formou. Se studenty jsem komunikovala přes Skype, kde jsme měli zapnutou kameru a samozřejmě i mikrofon. Tato forma měla negativní dopady zejména kvůli výpadku internetu nebo internetu nebo selhání technologie, ale vždy jsme si poradili a úspěšně rozhovor dokončili.

Klíčovou metodou bylo navázat příjemný přátelský vztah a atmosféru, i přes to, že komunikace probíhala online formou. Abych odlehčila situaci, nejprve jsem se zeptala na pár otázek z každodenního života a navázala tak vřelý a milý kontakt. Dialog mezi mnou a respondenty byl poklidný a bylo vidět, že studenti nebyli ani moc nervózní, jelikož rozhovor probíhal z prostředí jejich domova.

Rozhovor proběhl s každým respondentem zvlášť, nebylo možné uskutečnit skupinový rozhovor, jelikož jim byla slíbena anonymita. S každým studentem jsem se předem dohodla na individuálním termínu, kdy se interview uskuteční. Brala jsem ohled na to, jaké měli časové možnosti. Nechtěla jsem jim moc zasahovat do jejich osobního času, takže dialog proběhl velmi konkrétními, a ne moc dlouhými otázkami. Během dialogu jsem se neustále ujišťovala a ptala, jestli dané otázce rozumí. Také jsem pozorovala, jak se chovají při dotazování na otázky na verbální i neverbální komunikaci.

Interview hodnotím velmi kladně a troufám si říct, že i studenty to velice bavilo. Bylo vidět, že je téma pod názvem návykové látky zajímavé, jelikož mi neustále kladli otázky ohledně drog. I když dialog probíhal online formou, i tak jsem získala potřebné informace pro vytvoření vlastního výzkumného šetření a k dokončení mé bakalářské práce.

5.5 Interpretace zjištěných dat

V následujících podkapitolách jsou vyhodnocené poznatky neboli informace dosáhnuté za pomoci tazatelských otázek vlastního výzkumného šetření. Každá dílčí výzkumná otázka obsahuje závěrečné shrnutí.

5.5.1 Dílčí výzkumná otázka I.

DVO 1. Jaké jsou zkušenosti vybraných studentů středních škol s návykovými látkami? Tato dílčí výzkumná otázka byla obohacena čtyřmi tazatelskými otázkami. Cílem bylo zjistit, jaké mají středoškoláci zkušenosti s návykovými látkami. Pro zmapování jsem se dotazovala respondentů, zda ví, co jsou to tvrdé drogy a tím pádem, která droga je podle nich nejčastěji užívána v jejich věku. Dále jsem se zaměřila na užití drog, jak už obecně, tak i na první užití, pokud nějakou návykovou látku požíli.

TO 1. Víte, co jsou to tvrdé drogy?

Všichni respondenti odpověděli, že ANO. Také vysvětlili a dodali, o co se podle nich jedná. Téměř každý z účastníků měl jinou definici, ale všechny jsou možné a pravdivé. Například chlapec R4 se vyjadřuje takto: „*Ano vím, jsou to silně návykové látky, které způsobují různé stavy, jako jsou např. halucinace.*“ Bylo vidět, že je toto téma zajímavá a že jsou dost obeznámeni touto problematikou. I respondentka R7 popisuje téměř dokonalou charakteristiku tvrdé drogy: „*Je to nějaká chemická látka, která vlastně dočasně změní například chování, náladu a další.*“

TO 2. Která tvrdší droga je podle Vás nejčastěji užívána u mladistvých?

Odpovědi informantů byli stručné, ale velice rozdílné. R1, R2 a R7 se shodli, že se nejvíce jedná o marihuanu. R1 říká: „*Marihuana.*“, což je v dnešní době nejpopulárnější užívaná droga. R2 opověděl: „*Dle mého názoru je to především marihuana, a potom heroin a extáze.*“ R7 podobně jako R1 A R2 zmiňuje: „*Marihuana, perník.*“

Také R4, R6 A R8 měli stejné odpovědi, a to alkohol. R4 na doplňující otázku odpovídá: „*Myslím, že je to alkohol.*“ R6 na TO 2 odpověděl: „*Alkohol.*“ Stejný pohled má i R8, a to: „*Alkohol.*“

R3 a R5 se od ostatních podstatně liší. Myslí si, že nejčastěji užívána látka u mladistvých je heroin a extáze. R3 popisuje: „*Dle mého názoru je to heroin.*“ Oproti R3, R5 vyjadřuje: „*Extáze.*“

TO 3. Užil/a jste nějakou drogu (kromě alkoholu a cigaret)?

V rámci této tazatelské otázky bylo zjišťováno, zda z vybraných studentů požil někdo závažnější formu návykových látek. Téměř všichni uvádějí: „*Nikdy jsem neužil/a žádnou drogu.*“ Jednalo se o velmi radostnou zprávu. R1 A R2 se odpovědí od ostatních liší. Konkrétně říkají: „*Ano, marihuanu.*“ Dodali, že to pouze vyzkoušeli, v užívání nepokračují a neláká je to znovu vyzkoušet.

TO 4. Pokud jste někdy užil/a návykovou látku kromě alkoholu a cigaret, kolik Vám bylo při prvním užití let?

Tato otázka úzce navazuje na předešlou TO 3. Zde jsem se zaměřila na věk, přesněji kolik let bylo respondentům, pokud užili jakoukoliv tvrdší drogu. Všechny odpovědi byly stejné: „*Nikdy jsem neužil.*“ Byly to překvapující odezvy na současnou dobu.

Reakce dotazované osoby, konkrétně studentky, která nese označení R1, byla rozdílná. Jako jediná z informantů říká: „*Byla jsem nezletilá.*“ Uvedla, že se ale ponaučila ze své chyby a že už nikdy nic takového neudělá.

Shrnutí:

Celkem jsem oslovila osm respondentů nejprve s otázkou, co jsou to tvrdé drogy. Z výše uvedeného vyplývá, že všichni věděli, o čem se mluví, dokonce někteří studenti vystihli i definici těchto látek. Dokázali také popsat základní rozdělení drog a jejich zástupce, což bylo velice neočekávané. Znali i důsledky užívání, většina rovněž i charakteristiku. Kromě toho měli rozdílné odpovědi na škodlivost a účinky. Co se týče otázky, která tvrdší droga je podle nich nejčastěji užívána u mladistvých, tak většinou odpověděli, že si myslí, že se jedná o marihuanu, někdy i o alkohol. I přes to, že tito studenti uvedli lehčí formu drog objevili se tací, kteří zmínili tvrdší návykové látky, a to heroin, extázi a takzvaný perník. Šest studentů uvedlo, že neužili žádnou drogu. Dva odpověděli, že užili marihuanu. Následující otázka zněla, zda respondenti užili nějakou drogu kromě alkoholu a cigaret. Celkem šest zmínilo, že nikdy neužili žádnou návykovou látku. Odpovědi překvapivě dopadly dobře na dnešní dobu, i když dva středoškoláci uvedli, že zkusili marihuanu. Též se u některých opakovaně objevovaly odpovědi, že opravdu nikdy neužili žádnou drogu, ale jedna respondentka i sdělila, že při prvním užití návykové látky byla nezletilá a nejednalo se o alkohol nebo cigarety. Odmítala uvést, o kterou drogu se konkrétně jednalo.

5.5.2 Dílčí výzkumná otázka II.

DVO 2. Dochází na Vaší škole k užívání návykových látek?

Ke zjištění této dílčí výzkumné otázky mi pomohly pouze dvě tazatelské otázky, které jsou velice konkrétní a jednoznačné. Hovořím o TO 5 až TO 6. Zkoumala jsem, zda na školách vybraných účastníků dochází k užívání návykových látek. Respondenti byli dotazováni, jestli znají někoho, kdo na jejich škole bere drogy.

TO 5. Znáte někoho, kdo ve Vaší třídě užívá návykové látky opakovaně kromě alkoholu a cigaret?

Zde převládají odpovědi Ano. R1, R2, R4, R7 A R8 vyjadřuje: „*Ano znám*“. Bylo vidět, že se jim o tom špatně mluví a odmítli jmenovat osoby, které užívají závažnější drogy, což je pochopitelné. Respondentka R5 jako jediná k tomu dodává: „*Možná jeden či dva moji spolužáci.*“ Dále pouze dva studenti říkají, že: „*Ne neznám.*“

TO 6. Pokud, byste se dozvěděl/a, že někdo z Vaší třídy užívá návykové látky řekl/a byste to někomu?

TO 6 je velice zajímavá otázka. Informace od respondentů byly rozmanité a dopadly tak, jak jsem předpokládala. Všichni respondenti měli podobné názory, a proto zde cituji veškeré účastníky mého výzkumného šerení zvlášť. R1 odpovídá: „*Neřekla, je to jeho zodpovědnost.*“ Dále také R2 uvádí: „*Neřekl, nechtěl bych, aby měl problém se školou.*“ R3 k tomu dodává, že: „*Nejspíš ne. Myslím, že každý má své svědomí a ví následky návykových látek.*“

R4 se nad tímto problémem hodně zamýšlel a nakonec vypovídá: „*Raději bych si to nechal pro sebe a dělal, že jsem nic neviděl nebo že nic nevím, protože by to mohlo vyvolat problémy, a pokud jsou to moji přátelé, tak určitě zvážím, jestli to někomu říci.*“ Studentka R5 a student R8 zmiňují: „*Nejspíš ne, je to každého věc.*“ Oproti všem studentům měla respondent R8 jako jediná jiný názor a popisuje, že: „*Ano, tato situace může vyšplhat a stát se vážnou. Osoba může ubližovat svému okolí i sobě.*“

Shrnutí:

Odpovědi studentů na otázku, zda znají někoho, kdo v jejich třídě užívá návykové látky opakovaně kromě alkoholu a cigaret byly převážně, že ano. Doplnili to tím, že by to ale nikdy nikomu neřekli, i když vědí, že je to škodlivé a nelegální. Důvodem je, že nechtějí takzvaně „žalovat“ na své spolužáky, aby například neměli problémy ve škole anebo aby nepřišli o kamarádství. Pouze dva respondenti sdělili, že nikoho takové neznají a nejsou si vědomi, že by někdo z jejich třídy užíval návykové látky opakovaně. Nicméně následující otázka byla malinko spjata s předchozím dotazem, jestli by někomu řekli, kdyby se dozvěděli, že v jejich třídě někdo užívá drogy. Středoškoláci k tomu dodali, že je to jejich zodpovědnost, kdo to užívá, a že každý má své svědomí. Pouze jedna respondentka pod označením R7 měla jiný názor, jelikož tato situace může vyšplhat a stát se vážnou, tak by to určitě někomu řekla.

5.5.3 Dílčí výzkumná otázka III.

DVO 3. Jsou respondenti dostatečně informováni o návykových látkách?

K objasnění třetí dílčí výzkumné otázky jsem využila stanovené TO 7 až TO 11, tedy celkem prostřednictvím čtyř dotazů. Prozkoumala jsem, jestli středoškoláci získali potřebné informace o návykových látkách. Konkrétně jsem se zaměřovala, kde nabyli první poznatky, zda jim byla věnována dostatečná pozornost na jejich střední škole o drogové problematice, jestli by měli zájem o přednášku od odborníka. Dále jsem se doptávala účastníků, proč si myslí, že mladiství užívají drogy.

TO 7. Kde jsi získal/a první informace o návykových látkách?

Skoro všichni účastníci šetření získali poznatky o drogách ve škole, až na jednoho. Respondenti, kteří nesou označení R6 a R8, ale dodávají: „*Získal jsem je ve škole a od rodičů.*“ První informace o návykových látkách získala studentka R7 jako jediná i z filmů. Její odpověď zní: „*První informace jsem se dozvěděla ve škole, následně i v nějakých filmech a od rodičů.*“ Středoškolák pod pojmenováním R2 odpovídá následovně: „*Nejspíš z internetu.*“

TO 8. Myslíte si, že je na Vaší škole věnována dostatečná pozornost drogové problematice?

Zde studenti uvedli zajímavé odpovědi na problematiku návykových látek, konkrétně jestli je na jejich škole věnována dostatečná pozornost na toto téma. Dopadlo to tak, že se odpovědi púlily na ano či ne. R1 říká: „*Ano, dostatečná pozornost.*“ Také R2 vyjadřuje: „*Ano, velmi. Škola, kterou studuji, se tomu v určitém předmětu doslova věnuje.*“ Středoškolačka R3 popisuje: „*Ano, ale díky distanční výuce ne tak velká.*“ Respondent R8 to vnímá tak, že: „*Asi ano.*“ Studentka R7 zdůrazňuje velice zajímavou výpověď, a to: „*Docela ano, určitě mnohem více než na nějaké jiné škole. Hned od prvního příchodu do školy studenti musí podepsat souhlas o testování na návykové látky, takže díky tomu se studenti bojí něco užívat, protože by mohli být kdykoli testováni ve škole.*“

Účastník R5 má pohled takový, že: „*Moc ne, na začátku roku jsme měli divadlo ohledně drog, ale to bylo tak všechno.*“ R4 a R6 stručně zmiňují, že: „*Není.*“

TO 9. Chtěl/a byste, aby na Vaší škole proběhla přednáška o drogové problematice od odborníka?

Touto tazatelskou otázkou se mělo dojít k zjištění, zda by studenti chtěli přednášku od odborníka na návykové látky. Většina středoškoláků uvedla, že ANO. Například studentka R7 to vnímá tak, že: „*Ano, třeba by to některé studenty přesvědčilo, že drogy nejsou tak úžasné, aby si tím zničili život.*“ Dále R4 odpověď obohatil tím, že navíc dodává: „*Možná by to bylo potřeba, aby si někteří uživatelé z mojí třídy uvědomili, že je to pro ně špatné.*“ Překvapivé je, že jeden jediný student uvádí: „*Takovou přednášku jsme již měli.*“

„*Ne, mám tuto přednášku docela často v odborném předmětu,*“ odpovídá respondent označen jako R2, jelikož na jeho střední škole je konkrétně obor, který se zabývá drogovou problematikou.

TO 10. Proč si myslíte, že mladiství užívají návykové látky?

Cílem TO 10 bylo zmapování drog, zda studenti ví, proč se mladiství stávají obětí užívání drog. Je to velmi rozmanitá otázka k zamyšlení. Jelikož na tuto tazatelskou otázku má každý respondent svůj osobní náhled, tak opět cituji každého účastníka šetření zvlášť. Respondenti uvádějí:

R1: *„Chtějí zkusit nové věci, myslí si, že budou zajímaví a chtějí se vyrovnat ostatním.“*

R2: *„Pro lepší pocit, nebo když chce kluk vypadat jako drsný atd.“*

R3: *„Protože si myslí, že je to cool a že tím mohou zapadnout do skupiny lidí, mít přátele a prostě někam patřit.“*

R4: *„Ze zoufalství, aby byli cool.“*

R5: *„Vidí to u ostatních - aby zapadli do kolektivu, mají problémy a řeší je tímto způsobem.“*

R6: *„Dle mého se předvádí a dělají, že jsou něco více.“*

R7: *„Aby utekli od reality, na kterou nejsou připraveni. Nevládají ji. Nebo je tu druhá možnost, chtějí být zajímaví nebo zapadnout do party.“*

R8: *„Přijde jim to cool.“*

TO 11. Jsi obeznámen/a, jaké mohou nastat rizika při užívání návykových látek?

Tato tazatelská otázka je velice důležitá. Zaměřovala jsem se na možná rizika způsobená užíváním drog, jestli jsou studenti dost obeznámeni. Celkem 8 respondentů se shodlo, že ano. Například R5 přímo řekla: *„Ano, přesně proto nic takového neužívám.“* Také studentka označená pojmenováním R7 konkrétně popsala i možné problémy, a to: *„Ano, např. porucha ledvin a jater, porucha sluchu, nespavost, zhoršení paměti.“* Poslední účastník šetření dodal také velmi zajímavou odpověď: *„Ano, díky různým přednáškám a svému okolí.“*

Shrnutí:

Cílem poslední dílčí otázky bylo zjistit, zda jsou respondenti dostatečně informováni o návykových látkách. Skoro všichni účastníci šetření získali poznatky ve škole, od rodičů, na internetu, ale i z filmů. Nicméně prevence ze strany školy je podle půlky respondentů nedostačující. Prozkoumáním došlo k odhalení různých přístupů středních škol k této problematice, některé se tomu věnují odpovědně a některé bohužel zase naopak. Určití respondenti také uvedli, že by bylo na místě uspořádat například přednášku od odborníka, který se věnuje drogové problematice, že by to třeba ostatní studenty přesvědčilo, že je to špatné a ničí to život. Následující otázka zněla, proč si myslí, že mladiství užívají návykové látky. Každý ze studentů na to měl svůj osobní pohled. Jejich názor byl takový, že k užívání dochází pro lepší pocit dotyčného, mají v úmyslu být zajímaví, myslí si, že je to cool, anebo chtějí jen zapadnout a někam patřit. Dále také ze zoufalství anebo mají problémy a řeší je tímto negativním a nelegálním způsobem. Respondentka R7 měla názor takový, aby utekli od reality, na kterou nejsou dost připraveni, což byla od ní opět velice zajímavá odpověď. Následujícím zjištěním bylo, zda studenti vědí, jaké mohou nastat rizika při užívání návykových látek. Celkem 8 respondentů, tedy všichni účastníci výzkumného šetření, jsou si vědomí, jaké mohou nastat negativní důsledky. Uvedli, že může dojít například k nespavosti, zhoršení paměti, sluchu a také k poruchám ledvin a jater. Závěrem bych chtěla říct, že studenti mají čím dál víc zájem o návykové látky, ale většina je natolik chytrá, že drogy neužívají.

Souhrn zjištění vztahující se k hlavní výzkumné otázce:

Cílem výzkumného šetření byl pohled zkoumaných středoškoláků z Královéhradeckého kraje na návykové látky a také na prevenci a jejich informovanost.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že jsou dost informováni, co se týče návykových látek, dokonce i tvrdých drog a jsou obeznámeni i s různými definicemi. Uvědomují si, jaká mohou nastat rizika, negativní důsledky i účinky spojené s užíváním. Z výzkumného šetření vyplývá, že nejčastěji užívaná tvrdší droga u mladistvých je marihuana a alkohol. Došlo také ke zjištění, že téměř žádný neužil jinou návykovou látku než alkohol a cigarety. Pouze dva respondenti uvedli, že měli, co dočinění s marihuanou. Dokonce jedna studentka uvedla, že byla nezletilá.

Z výzkumného šetření dále vyplývá, že skoro každý účastník výzkumu přiznává, že by při zjištění užívání drog ve svém okolí nikoho nenahlásil z důvodu, aby neměl problém ve škole nebo nebyl takzvaného „žalovníčka“, i když jsou si všichni vědomi, že je to nelegální a škodlivé. Později k tomu i řekli, že je to každého věc a zodpovědnost, a jak si se svým životem každý naloží. Pouze jedna respondentka odpověděla, že by to řekla, protože tato věc se může stát velice vážnou.

Na závěr z výzkumu plyne, že zkoumaní respondenti jsou dostatečně informováni o návykových látkách. Téměř všichni získali první poznatky ve škole, od rodičů, na internetu nebo z filmů. Co se týče prevence spojené s touto problematikou ze strany školy, tak došlo k odhalení různých přístupů středních škol. Některé školy k tomu přistupují odpovědně a některé naopak. Důležitým zjištěním je, že by bylo podle respondentů dobré uspořádat na jejich škole například přednášku od odborníka, který se zabývá drogovou problematikou. Z výzkumného šetření také vyplývá, že mladiství užívají návykové látky z důvodu, aby byli cool, zajímaví atd. Jak už bylo okrajově zmiňováno všichni si uvědomují rizika a škodlivost spojenou s užíváním návykových látek.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo nejdříve popsání a definování problematiky návykových látek u mladistvých. V teoretické části a poté i v empirické části práce jsem ověřila různé poznatky, názory, a především informovanost spojenou s návykovými látkami vybraných studentů středních škol, konkrétně Veřejnoprávní v Třebechovicích pod Orebem (TRIVIS), Gymnázia Františka Martina Pelcla v Rychnově nad Kněžnou, Vyšší odborné školy zdravotnické a Střední zdravotnické školy v Hradci Králové (VOŠZ a SZŠ) a z Obchodní akademie T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí.

Teoretická část byla rozdělena do 4 kapitol. V první části jsem nejdříve vysvětlila rozdíl mezi mládeží a mladistvými, poté jsem charakterizovala legislativu a opatření ukládaná mladistvým. Dále jsem zmínila i současné problémy mládeže. Druhá kapitola se zabývala definicí, historií a také základním rozdělením drog, kde nechyběla ani jejich stručná charakteristika. Další oddíl se zaměřoval na rizika spojená s užíváním návykových látek u mladistvých. Jednalo se o psychické, zdravotní a sociální problémy. Také jsem zde uvedla pojem závislost, kterou jsem definovala, a uvedla možné druhy i stádia. Ve čtvrté části jsem popsala možnou prevenci související s touto problematikou, a to primární, sekundární a terciární. Teoretická část byla obohacena i o tabulky a obrázky, kde bylo uvedeno porovnání návykových látek.

Praktická část byla tvořena vlastním výzkumným šetřením. Pro získání dat byla vybrána a použita kvalitativní metoda formou rozhovoru. Průzkum tvořil pouze jednu kapitolu, rozdělenou do podkapitol. Bylo osloveno celkem osm respondentů středních škol z Královéhradeckého kraje. Hlavní výzkumná otázka zněla: „*Pohled zkoumaných středoškoláků na návykové látky a na informovanost ze strany školy.*“ Tuto hlavní otázku doplnily také dílčí a tazatelské otázky.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývá že všichni účastníci šetření vědí, co jsou to návykové látky, dokonce někteří znají přímo i definici. Jsou i obeznámeni, jaké je základní rozdělení drog a jací jsou jejich možní zástupci. Nejčastěji užívaná návyková látka kromě alkoholu a cigaret je podle vybraných studentů marihuana. Dalším zjištěním bylo, že téměř každý respondent nikdy neužil tvrdší drogu kromě dvou studentů. Jedna středoškolačka byla při prvním požití nezletilá. Každý zná ve své škole někoho, kdo užívá závažnější návykové látky, a v žádném případě by to nikomu neoznámil.

Dále se také ukazuje, že jsou všichni respondenti dostatečně informováni o návykových látkách, ať už ze školy, od rodičů, z internetu nebo filmů, a to i co se týče jejich škodlivosti a negativních důsledků. Prevence spojená s touto problematikou ze strany školy je rozdílná. Některé školy k tomu přistupují zodpovědně a některé ne. Díky zkoumání je zřejmé, že studenti mají zájem o přednášku od odborníka zabývající se návykovými látkami. Závěrečným zjištěním bylo, že mladiství užívají návykové látky pro zajímavost, myslí si, že je to cool, anebo chtějí jen zapadnout nebo někam patřit. Dalšími důvody mohou být zoufalství nebo akutní problémy.

V dnešní době je drogová problematika velmi závažným a aktuálním tématem, o které se zajímá stále více studentů.

Cíle uvedené v úvodu a ve výzkumném šetření považuji za splněné. Respondenti byli velice vstřícní a upřímní. Bez problému mi zodpověděli všechny potřebné otázky, a tak pomohli i k dokončení bakalářské práce.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BAREŠ, Jiří. *Mezinárodní standardy prevence užívání drog*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogovou závislost, 2014. 1. vyd. 56 s. ISBN 978-80-7440-097-1.

BENDOVIÁ, Petra. *Vybrané kapitoly z psychopedie a etopedie pro speciální pedagogiku*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 138 s. ISBN 978-80-7435-423-6.

BERAN, Jan. *Drogy a my*. 1. vyd. Jihlava: Idea, 1995. 149 s. ISBN 80-902614-1-8.

BERGERET, Jean. *Toxikomanie a osobnost*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 91 s. ISBN 80-7187-003-X.

CURTIS, Matt. *První pomoc při předávkování a jeho prevence: příručka pro uživatele drog a pracovníky v oblasti minimalizace rizik (harm reduction) ve východní Evropě a Střední Asii*. USA: Open Society Institute Public Health Program, 2009. 101 s. ISBN 80-86620-19-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

GANERI, Anita. *Drugs: From Ecstasy to agony*. 1. vyd. London: Scholastic Children's Books, 1996. 149 s. ISBN 80-86299-70-8.

GÖHLERT, F. Christoph a KÜHN, Frank. *Od návyku k závislosti: toxikomanie: drogy, účinky a terapie*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2001. 141 s. ISBN 80-7202-950-9.

GŘIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 4. aktualiz. vyd. 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 47 s. ISBN 80-85866-50-1.

KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 320 s. ISBN 80-86734-05-6.

KRAUS, Blahoslav, HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.

KÜHN, Frank. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, 2001. 144 s. ISBN 80-7202-950-9.

KÜHNL, Robert. *Chytré drogy*. Praha: Adonai, 2000. 32 s. ISBN 80-86500-05-5.

MARÁDOVÁ, Eva. *Informační příručka k problematice zneužívání návykových látek*. 1. vyd. Praha: TOBIÁŠ, 2004. 134 s. ISBN 80-7311-052-9.

NEŠPOR, Karel. *Kouření, pití, drogy: děvčata a kluci spolu mluví o závislostech*. Praha: Portál, 1995. 125 s. ISBN 80-7178-023-5.

NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav. *Léčba a prevence závislosti: Příručka pro praxi*. Praha: Marcom spol. s.r.o., 1996. 199 s. ISBN 80-85121-52-2.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. 352 s. ISBN 978-80-7367-267-6.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-432-X.

RADIMECKÝ, Josef, JANÍKOVÁ, Barbara a DANĚČKOVÁ, Tereza. *Prevence a adiktologie pro odborníky pracující v ústavní výchově a preventivně výchovné péči*. Praha: Centrum adiktologie PK 1. lékařské fakulty a VFN, Univerzita Karlova, 2007. 1. vyd. 89 s. ISBN 978-80-239-9961-7.

ŠTÁBLOVÁ, CSC. A KOLEKTIV, doc. Ing. Renata. *Návykové látky a kriminalita*. 2. vyd., uprav. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. 119 s. ISBN 80-85981-07-6.

ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 1. vyd. 162 s. ISBN 978-80-7041-959-5.

ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 96 s. ISBN 80-244-0709-4.

Čtvrtletník:

VANĚČEK, Miloš. *Prevence drogové závislosti. Bulletin*. Praha: Národní protidrogová centrála, 1997, 4 (1). ISSN 1211-8834.

Příručka:

SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel, KUDRLE, Stanislav, KALINA, Kamil a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002. 171 s. ISBN 978-80-7488-340-8.

Zákony:

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012. ISSN 802-8012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 o rodině, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963. ISSN není. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>.

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002. ISSN 1212-8661. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. ISSN 2644-4674. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003. ISSN 2644-4674. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>.

ČESKO. Zákon č. 293/1993 Sb. ze dne 10. listopadu 1993 o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993. ISSN 1802-8012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. ISSN 1802-8012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

Obrázky:

CSÉMY, Ladislav, LEJČKOVÁ, Pavla, SADÍLEK, Petr a SOVÍNOVÁ, Hana. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách. In: *Drogy-info.cz* [online]. © 2003 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1665/801/ESPAD_2003.pdf.

ÚZIS ČR. Statistické výstupy. In: *Regionální zpravodajství NZIS* [online]. © 2021 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://reporting.uzis.cz/cr/index.php?pg=statisticke-vystupy--ukazatele-zdravotniho-stavu--indikatory-echi--celozivotni-prevalence-uziti-nelegalnich-drog-v-populaci>.

WAGNER, Janek. Čeští teenageři užívají návykové látky stále méně, ukazují výsledky české části mezinárodní studie ESPAD. In: *Pedagogicke.info* [online]. © 2021 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2020/09/cesti-teenageri-uzivaji-navykove-latky.html>.

Internetové zdroje:

Aceton. In: *Inchema* [online]. © 2019 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.inchema.cz/obchod/chemikalie/rozpoustedla/aceton/>.

ANTL, Miroslav. Trestní právo hmotné [online]. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, © 2020 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/studijni_opory/socialni_patologie_a_prevence/trestni-pravo-hmotne_studijni-opora_2020.pdf.

POLKOVÁ, Klára. Co je to droga? In: *Drogy* [online]. © 2019 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://klara-polkova-drogy.estranky.cz/clanky/co-je-to-droga-.html>.

WAGNER, Janek. Čeští teenageři užívají návykové látky stále méně, ukazují výsledky české části mezinárodní studie ESPAD. In: *Pedagogicke.info* [online]. © 2021 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2020/09/cesti-teenageri-uzivaji-navykove-latky.html>.

Čtyři fáze rozvoje závislosti – od první dávky po zničený život. In: *Substituční léčba* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.substitučni-lecba.cz/novinky/ctyri-faze-rozvoje-zavislosti-od-prvni-davky-po-zniceny-zivot-669>.

Glosář pojmů. In: *drogy-info* [online]. © 2015 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/>.

HAVEL, Milan, PETRLÍK, Jindřich a VÁLEK, Petr. Toluen. In: *Arnika* [online]. © 2014 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://arnika.org/toluen>.

Ibogain. In: *Doktorka.cz* [online]. © 2005 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://drogy.doktorka.cz/ibogain>.

KASAL, Josef. Sociálně výchovná práce s rizikovou mládeží [online]. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, © 2020 [cit. 17. 03. 2021]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-komunikace-v-neziskovem-sektoru/socialne-vychovna-prace-s-rizikovou-mladezi.pdf?fbclid=IwAR1JSGAUycoS8MsJRXXSBX1mqvuw0hqJ4CJDX2HjkFYWdz1QvBlk5Zx5Wb0k>.

Kofein. In: *Botanic* [online]. © 2018 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://botanic.cz/slovník-pojmu/kofein>.

Kodein + paracetamol (účinné látky). In: *Pacient a rodina* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.linkos.cz/slovníček/kodein-ucinnalotka/>.

Kokain. In: *Internetová poradna* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-2020]. Dostupné z: http://www.extc.cz/drogy_kokain.php.

Kriminalita. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. © 2018 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminalita>.

MRAVČÍK, Viktor a kol. Situace ve věcech drog v České republice v roce 2018. In: *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky 2018 [online]. © 2018 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/VZdrogy2018_web-2020-01-13_V02.pdf.

MRAVČÍK, Viktor a kol. Typ drog [obrázek 1]. In: *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky 2018 [online]. © 2018 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/VZdrogy2018_web-2020-01-13_V02.pdf.

Morfin (účinné látky). In: *Pacient a rodina* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.linkos.cz/slovnicek/morfin-ucinna-latka/>.

Mýty o abstinenci. In: *AdiCare* [online]. © 2018 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.adicare.cz/myty-o-zavislosti-na-alkoholu-a-jeji-lecbe/myty-o-abstinenci/>.

Narkomanie. In: *Minnesota method center* [online]. © 2020 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.hnedted.cz/narkom/>.

NEŠPOR, Zdeněk, R. Sociologická encyklopedie. In: *Sociologický ústav* [online].

© 2018 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/M1%C3%A1de%C5%BE>.

Prevence užívání návykových látek – závislostí (alkohol, tabák, lehké a tvrdé drogy). In: *Pedagogicko psychologická poradna Plzeň* [online]. © 2009 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <http://www.kapezet.cz/index.php?object=General&articleId=152&leveMenu=0>.

Primární prevence. In: *Drogová poradna* [online]. © 2009 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <http://www.drogovaporadna.cz/pomoc-a-lecba/primarni-prevence.html>.

Protidrogová prevence. In: *Bezpečná Plzeň* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.bezpecnaplzen.eu/projekty/protidrogova-prevence/protidrogova-prevence-1.aspx>.

Rané zneužívání drog u dětí a mladistvých. In: *O psychologii.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/322-rane-zneuzivani-drog-u-deti-a-mladistvych/>.

Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých. In: *trestni-rizeni.com* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>.

TVŮRCE chybí. Toxické a lékové poškození jater a ledvin. In: *Gastroenterologie a hepatologie* [online]. © 2019 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.csgh.info/cs/clanek/toxicke-a-lekove-poskozeni-jater-a-ledvin-11003>.

Typologie rizikového chování. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. © 2012 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/typologie-rizikoveho-chovani?fbclid=IwAR1Om_20DNhsAuTF-IAKieOsJZ41EO8dNqUU2wFEURIM298vhW_VBIUSqIY.

Typy rizikového chování. In: *zsloket.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: http://www.zsloket.cz/wordpress/wp-content/uploads/2017/03/Typy_rizikoveho_chovani.pdf.